

„Veletek vagyok mindennap...”

THORDAY ATTILA

Isten ígéretei a Szentírás szerint

1962-ben született Budapesten. Esperes-plébános Szegeden, a Gál Ferenc Egyetem Teológiai Kar tanára. Legutóbbi írását 2018. 11. számunkban közzöltük.

A szeretet nyelvének egyik kulcsszava az ígélet. Annyit jelent, mint kilátásba helyezni és egyben biztosítani valami ajándékot, legyen az tárgy vagy jelenlét, cselekvés vagy önátadás — a másik fél számára. Eszerint a másik számíthat ránk, küzdelmei közepette nincs egyedül, és nincs eszközök, sem jelenlét nélkül, így pedig bízhat abban, hogy szeretettel támogatjuk. Az ígélet tartalma és megtartása erőforrás: erőt ad a jelen nehézségei közepette, és távlatot, biztonságos teret biztosít a személyek közötti kapcsolatban.

Meggyőződésünk szerint Isten legfőbb ígérete az, hogy az embert nem hagyja magára, hanem annak bűnei ellenére is vele jár az élet zarándokútján. Ő maga minden ember felé nyitottan közeledve ezt az ígéletet nyújtja: bármit mond és bármilyen csodát tesz, mindezek elsődleges célja, hogy közelebb jusson szeretett teremtményéhez, s mindeközben nem veszi el annak szabadságát. Nyitogatja az ember szívét-lelkét, kopogtat ajtaján és türelmesen várja a választ: szeretne élő párbeszédben lenni vele. Isten ígéretei arról tanúskodnak, hogy emberszerető és gondviselő, s arról a vágyáról, hogy az emberrel mind közelebbi és élőbb kapcsolatba, dialógusba kerüljön — erre törekszik és tesz ígéletet. Isten ígéreteiről szóló tanulmányunk erről az egyetlen isteni ígéretről szól, amit Jézus szavaival így foglalhatunk össze: „Veletek vagyok mindennap a világ végéig” (Mt 28,20).

Az ígélet mibenléte

Mi jellemzi Isten ígéreteit? Milyen sajátosságait lehet kiemelni, ha összehasonlítjuk az emberek egymásnak tett ígéreteivel? Elsődlegesen azt, hogy Isten mindig véghezviszi, amit eltervezett, ígéreteinek hitelességéhez nem fér kétség, legfeljebb nem akkor és úgy teljesíti őket, ahogy mi, emberek elképzeljük. Másrészt ehhez kapcsolódik az a felismerésünk, hogy az ember számára Isten cselekvése a világban, még ígéreteinek teljesítésével kapcsolatosan is, rendszerint a meglepetés erejével hat, amennyiben nem kiszámítható, sőt leginkább váratlan és szokatlan módon történik. Érdemes megjegyezni, hogy a Szentírás görög nyelvén az *epangelia* szót fordítjuk ígéretnek, amely „adott szót” jelent, s különösen kiemeli annak „kijelentés” mivoltát.¹ Elgondolkodtató, hogy szemantikailag rokonságban van az *euangelion*, a „jó hír” szóval. Utalhat ez az összecsengés Isten ígéreteinek harmadik jellemzőjére, miszerint Isten ígéretei mindig az ember javát szolgálják.

Isten felülmúlhatatlan nagysága megnyilvánul abban, ahogyan megteszi és ahogyan beteljesíti az ember javát szolgáló ígéreteit. Felmerül bennünk a kérdés, hogy vajon az ember képes-e teljes mértékben

¹Lásd „epangelia” szócikk in: *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, II. (Szerk. Horst R. Balz, Gerhard Schneider.) Kohlhammer, Stuttgart, 1981.

befogadni az Isten által ígért ajándékot, amely üdvösségére válik? Mindenekelőtt befogadja-e a hit adományát, aminek fényében megpillantja Isten új távlatokat nyitó ígérését, és lesz-e bátorsága és ereje elindulni az ígérlet által feltárt úton, teljesítve a szabad akaratából vállalt feltételeket, amelyek Isten ígéreteinek beteljesülését láthatóvá teszik számára.

„Sokszor és sokféle módon szólt hajdan Isten az atyákhoz a próféták által, ezekben a végső napokban pedig Fia által szólt hozzánk...” — olvashatjuk a Zsidókhöz írt levél előszavában (Zsid 1,1–2). Joggal merül fel a kérdés, hogy vajon e sokféle formában, amelyben az önmagát nekünk ajándékozó Isten megszólította az embert, hogyan került közelebb egymáshoz Teremtő és teremtménye, hogyan mélyült el az üdvtörténet során kapcsolatuk, és milyen szerepet tölthettek be ebben a folyamatban Isten ígéretei. Továbbá keressük a választ arra, hogy az üdvtörténet során hogyan ismerte fel és miként válaszolt az ember Isten ígéreteire, és következésképpen hogyan válhat egyre élőbbé kapcsolata Istenével.

Isten szentsége

²Mircea Eliade:
A szent és a profán.
(Ford. Berényi Gábor.)
Helikon, Budapest, 2019.

A nem Biblián alapuló vallások szentségről alkotott képe általában személytelen és semleges, egy önmagában létező helyzetet jelöl, de sosem tételez föl kapcsolatot.² Ezzel gyökeres ellentétben az Ószövetség Szentje személyes Isten, akit a Szentírás sok helyütt Izrael Szentjének nevez. Isten ontológiai szentsége nem hasonlítható össze semmi földivel, mégis nehezen közelíthető meg hasonlatok nélkül. Minden szentség összeforrása Isten, aki maga a Szent: „Isten vagyok, nem ember, a körödben élő Szent” (Óz 11,9). Amikor az Ószövetség Isten szeretetéről, irgalmáról, hűségéről szól, mindig olyan kifejezésekkel él, amelyek kapcsolatot tételeznek fel Isten és ember között. Az Írások arról tesznek bizonyosságot, hogy a szent Isten törekszik feltárni önmagát az ember előtt; vágynak rá, hogy megossza szentségét az emberrel. Elsődlegesen egyik-másik választottjával lép kapcsolatba, akivel kölcsönös és szabad együttműködést kezdeményez. Az általa kezdeményezett párbeszéd leggyakrabban ígéretein keresztül bontakozik ki.

Az Ószövetség nem egy világtól távol maradó Istenről beszél. Izrael Istene nem maga körül forog; az Úr feltárja önmagát: kinyilatkoztatást ad népének prófétái által. Kinyilatkoztatásának tárgya első sorban önmaga; művei által szeretné megismertetni magát az emberrel. A Biblia Istent mindig az emberrel való kapcsolatának fényében ábrázolja. Isten tehát mindig valakinek az Istene, aki kapcsolatban van és mindig kapcsolatban akar maradni az emberrel; aki úgy tárja föl önmagát, mint értünk, velünk, köztünk élő Isten. Kinyilatkoztatása tehát olyan közösséget hoz létre, amelyben az ember képessé válik arra, hogy találkozzon Teremtőjével.

Bár az ember — lényegét tekintve — nem szent, Isten szeretné őt saját szentségében részesíteni. Olyan ajándék ez, amiért cserébe Isten mindössze egyetlen dolgot kér az embertől, az elfogadást, ami pedig soha nem volt egyszerű az ember számára. Istennek azonban gondja van arra, hogy a véges teremtmény lelkét előkészítse a végtelen szent-

ség befogadására, s már kezdettől fogva gondosan odafigyel rá, hogy választottjai számára olyan helyzetet teremtsen, amely ezt a befogadást lehetővé teszi a korlátolt emberi keretek között is. Történhet ez a teremtett világ szemlélésén keresztül és Isten történelemben való megnyilatkozásai által, s legfőképpen az egyes embernek tett ígéretein keresztül. A következőkben az ószövetségi keretek között megvalósuló ígéretekből említünk két jellegzetes példát, mégpedig Ábrahám és Mózes vallási tapasztalatát.

A hitben fogadott ígélet

³Keresztény szemmel nem állíthatjuk, hogy az ígélet ezzel egyszer s mindenkorra beteljesedett, hiszen az ígélet csak a szó szerinti értelmét tekintve valósult meg a Kánaán földjére való lépéssel és letelepedéssel, annak teljes értelmét (*sensus plenior*) csak a Krisztus által megígért mennyország jelentheti. Tudnivaló, hogy még a keresztények is záródo-
kok egy „jobb haza” (Zsid 11,16) felé; Ábrahám példája szerint oda tartanak „a hit és kitarás által” (Zsid 6,12.15).

⁴Már itt megfigyelhetjük azt, hogy az isteni ígélet mindig teljesül, de legtöbbször nem azonnal, hiszen Isten az idő és a történelem ura, vagyis miként a zsolttáros megvallja: „neki ezer év annyi, mint egy pillanat” (Zsolt 90,4), illetve ahogy a bölcselő az ember életére vonatkoztatja: „Mindennek megvan a maga órája” (Préd 3,1).

A Teremtés könyvének 15. fejezete az úgynevezett „ígélet-elbeszélésekhez” tartozik (lásd továbbá: Ter 18,1–15; 21,1–21). Irodalomkritikailag egyértelműen kimutatható, hogy a könyv szerkesztője két elbeszélést illeszt egymás mellé, melyek közös témája az Ábrahámnak tett ígéretek. Az ígélet tárgyát tekintve a 15,1–6 szakasz egy gyermek, illetve nagyszámú utód, a 15,7–21 a föld ígéletéről szól. Az egymáshoz illesztett két elbeszélés szerkezete szoros megfelelést mutat: az Úr szava, illetve ígérete után mindkét esetben Ábrahám ellenvetését olvashatjuk, melyben vitatja, hogy teljesíteni tudná az Úr feltételeit, majd az isteni jel és annak magyarázata következik.

A választott nép önértelmezése a szövetségi kapcsolatra épül. Ennek elsődleges eleme Isten szuverén tette, amint kiválasztja és megszólítja Ábrahámot: elhívja őt, hogy ígéreteinek első tanúja lehessen. Arra hívja, hogy hagyja el addigi biztonságát, amit földje és családi kapcsolatai jelentenek (vö. Ter 12,1), hogy új távlatokat nyithasson előtte, s ezáltal javára lehessen. Isten kezdeményezése, lám, az emberi szívben válaszra talál, hiszen „Ábrám elindult, ahogy az Úr megparancsolta neki” (Ter 12,4). E summás megállapításban megfigyelhetjük, hogy a kapcsolat ezzel létrejött, és a továbbiakban ki is bontakozik. Itt kerül elő a Bibliában első alkalommal a hit motívuma, amely Ábrahám személyében, döntésében testesül meg. Az ígélet tartalmának első pontja a földre vonatkozott, s ezt Ábrahám meg is láthatta. A földre vonatkozó ígélet részben már teljesült az ő életében, és évszázadokkal később, Józsué korában még inkább tapasztalhatóvá lett, amikor a hazát kereső tizenkét törzs letelepedett.³ A másik isteni ígélet Ábrahám utódaira és azok megsokasodására vonatkozott, mondván „nagy nemzetted teszlek és megáldalak” (Ter 12,2). Ennek megvalósulása néhány évszázad múlva lett megtapasztalható Jákob fiainak egyiptomi tartózkodása idején.⁴

A hit paradoxonja ott éri el csúcspontját, ahol a lehetetlen helyzet ellenére az isteni szó és jel felmérhetetlen távlatokat nyit meg Ábrahám előtt, hiszen a neki tett ígéreteket mindkét esetben beteljesülnek. Meghívása, majd a neki adott ígélet az üdvösségtörténet kiindulópontja Izrael népe számára. Ábrahám tehát az első ember, aki kétérdés nélkül rááll Isten szavára, és a meghívásra válaszolva elindul a hit zárandokútján: ezáltal válik ígéretei beteljesedésének első tanújává. Ebből a szempontból tekintjük őt hitbéli ősatyánknak, akit Pál apostol is példaként állít olvasói elé (vö. Róm 4. fejezet).

A szövetségben fogant ígéretok

⁵Amit a héber nyelvű Biblia *berít* szóval jelöl, azt a magyar nyelv 'szövetség' szóval adja vissza. A görög nyelvű Septuaginta pedig a *diathéké* szót használja, aminek profán nyelvhasználati jelentése 'végakarát', és innen ered a latin megfelelője, a *testamentum*.

⁶Bár manapság is beszélünk emberek közötti szövetségkötésről, sőt a Bibliában és a korabeli közel-keleti népek világában is ismeretes volt sokféle szövetség, e 'profán *berít*'-nek mondható szövetségi kapcsolat lényegileg különbözik attól, ami Isten és ember között formálódik az idők során. Lásd Thordax Attila: *A szövetség mint ajándék és elkötelezettség*. Agapé, Szeged, 1996, 38–40.

A Biblia tanúsága szerint mindenek teremtője és fenntartója, a fölséges Úr, a szent Isten kapcsolatot keres és létesít az emberrel. Ő a kezdeményező, aki szuverén módon annak és úgy tárja fel önmagát, akinek és ahogyan akarja; ingyenes szeretetét az ember nem tudja kiérdemelni, hanem csupán ajándékként fogadhatja el, ahogy ezt Ábrahám és a neki tett ígéretok esetében is megfigyelhetők. Az üdvösség története során ez az egyoldalúnak tűnő kapcsolat azonban fokozatosan mélyül, szélesedik, s láthatóvá válik azáltal, hogy Isten kölcsönösségre vágyik, és ezért szabadon adott választ vár immár nem csupán egyetlen embertől, hanem egy egész néptől, amelyet maga választott ki szentségének és ígéreteinek befogadására és hordozására. Az önmagát feltáró Isten és az emberek között létrejövő párbeszédet sajátos szövetségi kapcsolatnak tartjuk.⁵ Ez adja azt a keretet, amelyben az isteni ígéretok elhangoznak, s melynek összefüggésében megvalósulnak. Az előzőekben az Ábrahámval való szövetség megkötéséről, mint a hit emberével kötött és egy konkrét helyzetre vonatkozó tetről szoltunk. A továbbiakban azt is megfigyelhetjük, hogy az élő és életető kapcsolat fennmaradásának mégis van feltétele, mégpedig az ember válaszkészsége, amely megmutatkozik abban, hogy az ígéretokben megfogalmazódott ajándékot elfogadja, és életével tettekre váltja, amit Isten kér tőle. Isten iránti hitből fakadóan elfogadja a szövetséget, és elköteleződik aziránt, hogy az ígélet beteljesedése érdekében megtartja az úgynevezett „szakrális *berít*” (a szent szövetség) feltételeit — így válhat az ígélet beteljesedésének tanújává utódaiban is.

Az Isten és ember között létrejövő „szakrális *berít*”⁶ sajátosságait megfigyelve felfedezhetjük, hogy az első lépést mindig Isten teszi az ember felé, aki irgalmas, gyöngéd szeretetének (*heszed*) erejénél fogva egyoldalúan kötelezi magát ígéletének megtartására. Az ember ezt ki nem érdemelheti: a *berít* megkötésekor csak passzív-befogadó fél lehet. Aktivitása abban nyilvánul meg, ahogyan a szövetségben felvállalt feltételeket a maga részéről megéli és következetesen betartja. A szövetség megkötésével új helyzet áll elő: Isten és ember immár személyes kapcsolatba lépett egymással. A Ter 15,18 verse úgy szól Ábrahám utódairól, mint a *berít* címzettjeiről, vagyis azokról, akik számára az egykor megkötött szövetség folyamatos valóság marad. A szövetség olyan én–te kapcsolat, amelyben Isten immár elvárásokkal van az ember felé. Bár Isten ingyenes adományaként előzetes föltételek nélkül jött létre, de a személyesség követeli, hogy ne maradjon viszonzás nélkül. Amint az ember elfogadja Isten irgalmas szeretetéből fakadó ígéletét, Istennel szövetségben találja magát, ami megfelelő életvitelt igényel. Annak érdekében, hogy a kapcsolat megmaradjon és bontakozzon, az embernek úgy is kell élnie, mint aki az Úrhoz tartozik. Tehát bár az ember nem létrehozója a szövetségnek — mint ahogy életét sem magának, hanem Istennek köszönheti —, de belépve abba, életével kell válaszoljon Isten kezdeményező ajándékára. És mivel az ember vendég a *berít* közösségében, illő, hogy vendéglátójához méltóan viselkedjen, máskülönben a szövetségi kapcsolat csorbát szenved.

A szövetség mint elköteleződés

Az ígéretek mibenlétét már a fentiekben megvizsgáltuk, s most azt keressük, hogy azok kibontakozása milyen feltételekhez van kötve a pátriárkák történetében. Miféle elkötelezettség várható el Ábrahám leszármazottjaitól, akik szövetségi kapcsolatban akarnak maradni? A következőkben ezt a felszólítást olvassuk: „Tartsák meg az Úr útját, és cselekedjenek a jog és igazság szerint, hogy az Úr így teljesítse Ábrahámért mindazt, amit mondott neki” (Ter 18,19). Az „Úr útjának követése” egyenlő az „igazságnak és jognak megfelelő” viselkedéssel. Miután a 15. fejezetben Isten szövetséget létrehozó tettéről olvashattunk, azt követően az ember szükségszerű válasza körvonalazódik. A papi hagyomány szerint⁷ Ábrahám utódaitól Isten azt a készséget követeli meg, amellyel elfogadják a *berít* megkötésében mutatkozó isteni irgalmas szeretetet, ami pedig az igazság (*cedáká*) és a jog (*mispát*) megvalósításában konkretizálódik. A szakrális szövetség mint Isten és ember közösségének fenntartása az ember részéről megköveteli, hogy hűségesen teljesítse az „igazság és jog” megszabta kötelességét Isten és embertársai felé. Az igazságosság és a jogszerűség korrelatív, egymásnak megfelelő fogalmak: míg az igazság (*cedáká*) az irgalmas szeretet (*heszed*) alapelve, addig a jog (*mispát*) fejezi ki annak megvalósítási módját a mindennapi életben. Az isteni törvény, a parancsolatok az ember viselkedésének módját jelölik ki. Az Isten iránti viszonzó szeretetet, a törvények megtartásában, az isteni parancsokhoz való hűségben konkretizálódik. Tehát a törvények és parancsok a *berít* közösségének következményei és kibontakozásának feltételei. A szövetség megmarad olyan ingyenes isteni ajándéknak, amelyet az ember csak viszonzó (a parancsok megtartásában realizálódó) szeretetével érdemelhet ki, s csak ezáltal tarthat meg.⁸

⁷A Pentateuchus forrásai közül a Papi irat keletkezése a babiloni fogságot követő Kr. e. 5. századra datálható.

⁸Thorday Attila: i. m. 54–66.

⁹John testvér, Taizé: *Zarándok Isten. Bibliikus tanulmány a hit zarándokútjáról az Ószövetségben.* (Ford. Thorday Attila.) Agapé, Szeged, 1995, 133–170.

Bár prófétái által Isten ismételtlen figyelmeztette választott népét, hogy járjanak „az igazság és jog” útján, a nemzeti katasztrófát nem kerülhették el. A Kr. e. 6. század elején Jeruzsálemet lerombolták, a templomot felégették, királyát és a nép vezető rétegét idegen földre, Babilonba hurcolták. Ekkor felmerült a kérdés, hogy vajon Isten ígéretei, melyek a saját földre, nagy népre és Isten közelségére vonatkoztak, most egyszerűen és végérvényesen szertefoszlottak? Sőt talán maga az Úr is erőtlenné az őket leigázó népek isteneivel szemben? És amikor már-már megingott az Úrban való bizalom, lám, akkor, a fogságban is megszólal az Isten: nem halt meg, s nem szórtlan, hanem maga is elkísérte népét az idegenek közé. Isten maga is zarándokútra kelt, és nem hagyta el választottjait!⁹ Prófétát támaszt a nép közül, aki az Úr nevében így kiált: „Reményt és jövőt adok nektek” (Jer 29,11). A vigasztalás prófétája (Izajás könyve 40–55. fejezeteinek szerzője) merészen „új, titkos és ismeretlen” dolgokat ígér (42,9; 48,6), vagyis sokféle képpel megvilágítja, hogy Isten szándéka rendületlen: továbbra is népével marad, sőt eddig ismeretlen módon mutatja meg hatalmát azáltal, hogy úgyszólván „utat készít a sivatagban, és a pusztában folyókat” (43,19). E csodák legkifejezőbb összefoglalása az új Jeruzsálem, amely megszámlálhatatlan nemzet anyja (54,3; 60,4), és „az imádság háza minden nép számára” (Iz 56,7). Ezen bibliai igék-

ben is láthatjuk, hogy Isten mindig jelen van, kifejezetten az élet pártján áll, s ezért reményt és virágzó, termékeny jövőt kínál fel az embernek. Ígéreteit nem vonja vissza, csak az emberi bűnök következtében annak kibontakozása késlekedik.

A Sínai-hagyomány követelményei

¹⁰Gerhard von Rad:
Az Ószövetség teológiája
I. (Ford. Görfföl Tibor.)
Osiris, Budapest,
2000, 115–116.

A Sínai-hegyen Mózesnek adott kinyilatkoztatás a korábbiakhoz képest új ígéretet hordoz, sajátos istenkapcsolat létrejöttét, miszerint „Istenetek leszek — ti pedig az én népem”.¹⁰ De miben nyilvánul meg ez a sajátos viszony? A szövetségkötés kétségtelenül az Úr műve, aki irgalmas szeretetében (*heszed*) lehajol az emberhez, hogy magához emelje. Ezt visszavonhatatlanul megteszi, hiszen ő sohasem csal meg: „Isten nem ember, hogy hazudjon, s nem ember fia, hogy visszavonja szavát” (Szám 23,19). Istennél a kimondott szónak teremtő ereje van: az ígéret biztonnal megvalósul. Ugyanakkor a személyek közötti — esetünkben Isten és népe közötti — kapcsolat másik oldala sem elhanyagolható: az ember akkor tud a szövetségi kapcsolatban megmaradni, ha megteszi Isten elvárásait. Bármily ajándékkal magunk is így vagyunk: nem elég megkapni és félretenni, hanem ki is kell bontani, hogy örömmünkre szolgáljon. Hasonlóképpen az isteni ajándék elfogadása is elkötelezettséggel jár. Isten gyöngéd irgalmának megnyilvánulását az ember úgy tudja viszonzni, hogy „teljes szívből, lélekből, erőből” szereti Istenét (vö. MTörv 6,5). Tehát ez esetben egyre inkább érvényes a megállapítás, mely szerint az ember számára a szövetség nemcsak ajándék, hanem követelmény is: a szövetségi életformát vállaló ember igyekezzon kimutatni Isten iránti hűségese viszonszeretetését!

Ennek fényében kell értelmeznünk a T ízparancsolatot, amelynek mindkét ránk maradt változatában alapvető az a megállapítás, hogy az Úr már kimutatta Izrael népe iránti gondoskodó szeretetét, amikor megszabadította a szolgaságból (vö. Kiv 20,2; MTörv 5,6).¹¹ Erre a történelmi tapasztalatra ünnepélyese kijelentések egész sora épül. A Kivonulás könyvében található ősi megfogalmazású szöveget nyelvtanilag tekintve, a bevezető után tíz igei mondatot találunk, amelyeket tiltó mondatként szoktunk fordítani, és így kerültek a katekizmusba is, ám a héber szöveg valaminek az abszolút lehetetlenségét nyilvánítja ki.¹² A szöveget mondattanilag vizsgálva világossá válik, hogy az „Én vagyok az Úr, a te Istened, aki...” alkotja a főmondatot, amelynek következményként van alárendelve minden további kijelentés. Parafrázis-szerűen tehát így adnánk vissza az értelmét: „Mivel én vagyok az Úr, aki kivezettelek a szolgaságból, és szövetséget kötöttem veled, ezért nem hódolsz más istenek előtt, ezért megtartod a sabbatot, ezért tiszteled apádat és anyádat. Továbbá, ha az Úr a te Istened, akkor abszolút lehetetlen, hogy gyilkolj, hogy házasságot törj, hogy lopj, de hamis tanúságot sem tehetsz, és más birtokát sem kívánhatod. Az ellenkező eset azt mutatja, hogy nem ismeresz el szabadító és veled szövetségre lépő Istenednek; ha pedig nem ismeresz el Istenednek, akkor nem vagy többé a választottjaim közé való.”

Minden bűn lényege a határozott szembe fordulás Isten törvényeivel, aminek szükségszerű következménye, hogy az ember a szövetségi

¹³Mózes szavainak és gesztusainak megfigyelése azért is fontos, mert Jézus ennek szimbolikáját használta fel az utolsó vacsorán, hogy saját áldozatának üdvös hatását megvilágítsa.

életformán kívül találja magát, vagyis az ígért örökséget elveszíti. Így tehát a Sínai-hegynél kinyilvánított Dekalógus a szövetségi életforma alkotmányának tekinthető.

A Sínai-hagyomány csúcspontját a Kiv 24,1–11 szakaszban foglaltakban olvashatjuk.¹³ Itt szerepel a szövetségkötés szertartása, mely az áldozati bikák vérenek szimbolikája szerint történt: „Mózes fogta a vér felét, tálba töltötte, a vér másik felét pedig az oltárra hintette”. Ezt követően „fogta a szövetség könyvét (*széfer ha'berít*), és felolvasta a nép előtt. Azok ezt mondták: »Engedelmesen megtesszük mindazt, amit az Úr rendelt.« Vajon mi lehetett a szövetség könyve, ha nem épp az a Tízparancs, amit Mózes a hegyen kapott? Majd így folytatódik a leírás „Aztán fogta Mózes a vért, ráhintette a népre, és ezt mondta: »Ez annak a szövetségnek vére (*dam ha'berít*), melyet az Úr kötött veletek, mindezeknek ígéreknek alapján.« Igen, az áldozati állat vérenek egy részével a jelen lévő Istent jelképező oltárt hintette meg, majd ugyanazon vér másik részével azt a népet, amely a Dekalógus felolvasására egyhangúan felelt: „Megtesszük mindazt, amit az Úr mondott, és engedelmesek leszünk!” (Kiv 24,7). Tehát ebben a szövetségkötési rítusban is jól megfigyelhető, hogy Isten kezdeményező szeretetére adott emberi válasz nem más, mint a hitből fakadó engedelmisség, amely konkrét tettekben nyilvánul meg.¹⁴

A Messiásra vonatkozó ígérek és azok beteljesülése

¹⁴A teofániában részesülők – hogy istenélményüket betetőzzék és megpecsételjék – Isten jelenlétében „esznek és isznak” (Kiv 24,11). Bár ez utóbbi versekben nem szerepel a *berít* szó, mégis részét alkotja a szövetségkötési rítusnak. A nomád kultúrákban ugyanis a szövetségkötés befejezésésként a tekintélyesebb és erősebb család vendégül látja az idegent, akit ily módon magához emel. Mivel a Kiv 24,9–11 szakasz megfogalmazása Izrael nomád viszonyait tükrözi, jogosnak látszik a párhuzam: ahogy a beduinok sátrában helyet és

A választott nép körében élő Isten emberei, a próféták nemcsak büntetésekkel fenyegetnek arra az esetre, ha a nép nem tartja be az Istennel kötött szövetségben vállalt elkötelezettségeit, hanem Isten ígéreteit is közvetítik. Az Úr megígéri népe számára az eljövendő Messiást, aki az Ő nevében és képviselőjében jelenik meg választottjai körében. Izajás a szűztől született Emmánuel személyében az áldás jelét látja a nép számára (Iz 7,14), és elzengi ennek a Dávid törzsökéből született gyermeknek jövendő kiváltságait: „a béke fejedelme” (9,5k), „igazságos király” (11,11). A Máté 2,6 szerint Mikeás megnevezte a helyet, ahol „Izrael uralkodójának” születnie kell, akinek „eredete (...) régi időkre nyúlik vissza” (Mik 5,1–5). Jeremiás „igaz ivadékot” ígér, aki Izrael dicsősége és a nép helyreállítója lesz. Ezekiel a Pásztort hirdeti, aki új Dávidként jön legeltetni népét (Ez 34,23k; vö. 37,24k). Zakariás látja a Messiás-Király ujjongó udvartartását, amint szerény állat hátán vonul be Jeruzsálembe mint békekövet (Zak 9,9k).

Az ígélet megvalósulása különös, meghökkenítő formát öltött, amikor Isten elküldte angyalát egy názáreti lányhoz, hogy mintegy tőle kérjen hozzájárulást saját ígérete véghezvitelére. Mária hitből fakadó, feltétel nélküli igenje olyan teret nyitott meg az Úr és az ember kapcsolata előtt, amely nem is remélt módon tette lehetővé népe számára Isten szentségének befogadását.¹⁵ Az évszázadok óta formálódó „veletek vagyok” ígérének megvalósulása egészen új szakaszba lép, amikor az ősi ígélet befogadásra talál, és Móriában testet ölt. Isten ígéreteinek jellemzőit ebben a találkozásban is felfedezhetjük: egyrészt az ígélet mindenképp beteljesül, még akkor is, ha évszázadokon át várakozás előzte meg; másrészt a megvalósulás váratlan és meghökkenítő formában tapasztalható.

vendéglátást kap a jövővény, úgy történik ez Izrael képviselőivel is: az Úr oltalmába veszi Izraelt.

Jézus Krisztus, minden ígéret hordozója

¹⁵John testvér, Taizé:
Az életszentség kalandja.
Biblikus alapok – személyes távlatok.
(Ford. Szendrényi Marietta.) Agapé,
Szeged, 2020, 69–73.

¹⁶Gerhard von Rad:
Az Ószövetség teológiája II.
(Ford. Bendl Júlia et al.) Osiris, Budapest, 2001, 308.

¹⁷Lásd „Jézus Krisztus ígéretei” szócikk in:
Biblikus teológiai szótár.
(Szerk. Xavier Léon-Dufour.) Szent István Társulat, Budapest, 1992.

tó;¹⁶ végül — mint Isten minden ígérete — szeretett teremtménye, az ember javára szolgál. Ráadásul a Messiás eljövetele által Isten kitágította választottjai körét, s az nem korlátozódik a zsidó népre, hanem „mindaz, aki hisz őbenne, annak örök élete van” (vö. Jn 6,47).

Isten az embert szüntelen együttműködésre hívja. Ábrahám és Mária példáján már láthattuk, mit jelent a hit útjára lépni és feltétel nélkül elfogadni azt a személyes kapcsolatot, amit Isten felkínál, hogy szentségből részesítse az embert. A Galatákhöz írott levelében Pál apostol miután az áldás ígérteréről és Ábrahám hitéről szólt, e szavakkal mutat rá az üdvösségtörténet fordulópontjára: „Amikor érkezett az idők teljessége, Isten elküldte Fiát, aki asszonytól született” (Gal 4,4). Mária feltétlen igenje által Isten képes volt megvalósítani örök tervét, miszerint Fiát küldi az emberekhez. Máté evangélista az ősegyház meggyőződését így fogalmazta meg: „Beteljesedett az Úr szava, amit a próféta által mondott: »Íme a szűz méhében fogan és fiút szül, és a nevét Emmánuelnek fogják hívni.« Ez azt jelenti: Velünk az Isten” (Mt 1,23).

Lám, Isten, aki tetteivel oly sokszor felmutatta választottjai előtt, hogy velük van, értük van, óvó-védő szárnyai alatt kíséri életútjukat, s így boldogulásukat munkálja, „az idők teljességében”, vagyis amikor érkezettnek látta az időt, Jézus személyében megtestesült, hús-vér emberré vált. Jézus valóban a megígért Messiás, akiben — az Apostol szavai szerint — „Isten minden ígérete igenné vált” (2Kor 1,20). Őt úgy ismertük meg, mint az Atya ígérterét, de egyúttal mint új ígérterek hordozóját is.

Nyilvános földi tevékenysége idején igehirdetését az Isten Országára meghirdetésével kezdi (Mt 4,23), amelyet a boldogmondásokban a szegényeknek és üldözötteknek ígér (Mt 5,3.10; Lk 6,20.23). Jézus tanítványokat vesz maga mellé, és csodálatos emberhalászatot ígér nekik (Mt 4,19), valamint hatalmat Izrael tizenkét törzse felett (Mt 19,28). Személy szerint Péternek azt ígéri, hogy rá alapítja egyházát, és biztosítja számára a győzelmet a pokol felett (Mt 16,16k). Aki őt követi, annak százszoros jutalmat ígér és az örök életet (Mt 19,29); aki mellé áll, annak ő is támogatást ígér Isten előtt (Mt 10,32).¹⁷ Mindez része annak az isteni ígérternek, hogy az ember nincs magára hagyva, hanem Istennek gondja van rá, irgalmas szeretetével igazgatja életét. János evangéliuma megvilágítja, hogy jelenlétével és cselekedetei által Jézus már nemcsak ígértereket tesz, hanem ő maga az adomány, Isten ajándéka az emberiség számára: ő maga az út, az igazság, a feláldozás és az élet, a kenyér és az élő víz.

Látjuk hát, hogy Jézus újból kinyilvánítja az ószövetségi Írások népre, földre, boldogságra vonatkozó minden ígérterét, amely bár részlegesen már megvalósult, a maga teljességét még nem érte el, mert — ahogy János evangéliumában többszörösen szerepel — „még nem jött el az ő (Jézus) órája”, vagyis amikor önátadó szeretetének végső jelét adja a keresztfáldozatban.

Jézus gondos alaposággal készítette elő azt az utolsó estét, melyet tanítványaival akart eltölteni. Ő már egyre világosabban meg-

értette mennyei Atyja akaratát, amelynek véghezvitelére felkészült. A tanítványaira — és egyúttal azok leendő tanítványaira, vagyis az egyházra — való tekintettel értelmezni akarta a másnap bekövetkező eseményeket. János megfogalmazása szerint: „A Húsvét ünnepe előtt Jézus tudta, hogy eljött az ő órája, hogy átmenjen e világból az Atyához, bár szerette övéit, akik a világban voltak, mindvégig szerette őket” (13,1). Lukács pedig így vezeti be: „Amikor eljött az óra, asztalhoz ült az apostolokkal együtt, és azt mondta nekik: »Vágyva vágytam arra, hogy elfogyassam veletek ezt a húsvéti vacsorát, mielőtt szenvednék«” (22,14–15). Döbbenetes lehetett a tanítványok számára, ahogy az évente szokásos, rituális pászka-ünnep közepette a Mester most saját közelgő szenvedését és halálát jelenti be. A kenyeret megtörve és kezükbe adva saját életének megtöretéséről szól, amikor pedig a húsvéti vacsora végén szokásos áldás kelyhét adja körbe, saját vérenek kiontásáról prófétál. A szavak és gesztusok együtt járnak, és egymást értelmezik.

Ez alkalommal már nem Mózes követőinek Egyiptomból való szabadulását idézik fel, amelyért Izrael népe azóta is évről évre hálát ad, hanem az „új és örök szövetség” köttetik meg Jézus vére árán. A Sínai-hegy lábánál történt szövetségkötés Isten és népe között ment végbe, melyet az áldozati állat vérével való meghintés pecsételt meg. Itt azonban Jézus saját véréről mint a „szövetség véréről” szól. Ennek végtelen gazdagságú jelentéséből emeljünk ki néhányat.¹⁸ Mindenekelőtt Jézus maga ajánlja fel életének áldozatát, és nem az evilági hatalmasságok győzték őt le. Másrészt ez a szövetség, amely az ő vére által megvalósul Isten és az emberiség között, lényegileg „új”, vagyis nem csupán az előzőek (Noé, Ábrahám, Mózes, Dávid) sorában egy újabb; valamint „örök”, vagyis felülmúlhatatlan, hiszen a Keresztelő tanúsága szerint „ő az Isten Báránya, aki elveszi a világ bűneit” (Jn 1,29). Igen, maga Jézus nyújtja így önmagát tanítványai számára, hogy kiontott vére az emberiség Istennel való kiengesztelődését szolgálja. Isten sokszoros ígérete ebben beteljesedett, s ezt Jézus a keresztfán kimondott utolsó szavai visszhangozzák. Jézus teljes önátadásával Isten minden ígérete beteljesedett. Amikor Jézus „kileheli lelkét” (Jn 19,30), akkor megtartotta minden ígéretét. És amikor a föltámadott Úr megadja övéinek a kereszteselési formulában „az Atyát, a Fiút és a Szentlelkét”, mindezt összefoglaló ígéretként jelenti ki, hogy „velük marad a világ végéig” (Mt 28,18k).

¹⁸Thorday Attila:
*Értünk adta önmagát.
Jézus szenvedés-
története a szinoptikus
evangéliumokban.* Szent
Jeromos Katolikus
Bibliatársulat, Budapest,
2009, 48–62.

Az ígérek örökösei

Az előzőekben Isten szentségéből kiindulva megfigyeltük, amint a Biblia Istene meglepő módon feltárja magát, és szövetségi kapcsolatba lép az emberrel. Ennek keretében ígéretet tesz legfőképp arra, hogy jelen van népe körében, és gondját viseli választottjainak. Felülmúlhatatlan módon teljesítette be erre vonatkozó ígéreteit Jézus személyében, akiben kézzelfoghatóvá lett Isten jelenvalósága a világban. Végül felmerül a kérdés, hogy ezen üdvösségtörténeti fordulatot követően kik az isteni ígéret örökösei.

Jézus távollétének idejére — amely halálától a dicsőséges, második eljöveteleig terjed — a tanítványok újabb nagyszerű ígéretekben részesülnek, amelyek tovább mélyítik az Isten és ember közti kapcsolatot. A felmagasztalt Krisztushoz való hitbéli kötődés erejéből (vö. Jn 14,12) jeleket és csodákat visznek végbe, sőt nagyobb cselekedeteket, mint amelyeket földi életének feltételei között Jézus képes volt véghezvinni. Ígérétehez híven Ő maga, a Felmagasztalt Úr van jelen és szüntelen munkálkodik tanítványai által az egyházban.

A tanítványoknak, akik vele maradnak, vagyis akik hisznek őbenne, Jézus megígéri minden kérésük teljesítését (vö. Mt 21,21k), amennyiben cselekedeteik az ő — és ezen keresztül az Atya — dicsőítését szolgálják (vö. Jn 14,13). Jézus nevében kérni azt jelenti: reá való hivatkozással, amely tartalmilag azt is magában foglalja, hogy az ő szempontjai szerint. Erről ír János, amikor levelében ezt olvassuk: „Abban rejlik a mi (Jézus iránti) bizalmunk, hogy bármit kérünk az ő akarat szerint, meghallgat minket” (1Ján 5,14). Jézus akarat pedig az, hogy nem akármit vagy bármit, hanem legfőképp minden ajándék forrását kérjük az Atyától az ő nevében: „az igazság Lelkét”, akit a világ nem kaphat meg (Jn 14,17), mert hit nélkül nem nyerheti el azt, aki az Atya és a Fiú eleven gazdagsága (vö. Jn 16,15).

Meglepő, ahogy pünkösdi beszédében Szent Péter az egyház megjelenését „ígéretként” (ApCsel 2,39: *epangelia*) és a Lélek adományát Joel jövendöléseinek beteljesedéseként (ApCsel 2,16kk) jellemzi. A Szentlélek kiáradása következtében az ősegyház felismerte, hogy Jézusban az ősi ígéretek beteljesedtek. Ennek a hitigazságnak kibontása azonban fokozatosan jelenik meg a páli levelekben, majd az evangéliumi hagyományban.

A pünkösdi tapasztalat arra indította Péter apostolt, hogy minden jelenlévőnek meghirdesse: „Az ígélet nektek szól, valamint a ti fiaitoknak” (ApCsel 2,39). Sőt, a Lélek erejéből arra ragadtatja magát, hogy kiterjessze a meghívottak körét e szavakkal: „(az ígélet) mindazoknak szól, akik távol vannak, de akik közül mindenkit meghív magához a mi Urunk Istenünk”. Az Apostolok cselekedeteinek szerzője meg is jegyzi, hogy Kornéliusz megkereszteléskor a Péter beszédét követően a szemtanúk „elcsodálkoztak azon, hogy a Szentlélek kegyelme a pogányokra is kiáradt” (ApCsel 10,45). Pál apostol Isten örök tervét látja megvalósulni, amikor a pogányokra tekintve így ír: ők, akik valaha „kívül álltak az ígélet szövetségén” (Ef 2,12) Krisztusban „az ígélet részeseivé” váltak (Ef 3,6).

Korábbi megfigyeléseink most is beigazolódnak, miszerint Isten egészen közel jön és felfedi önmagát, ugyanakkor szeretetét nem köti előzetes feltételhez. Ígéréteinek beteljesülését azonban csak az láthatja meg, aki bizalommal közelít és hittel hagyatkozik a jelekben megnyilvánuló Istenre. Jézusban ugyanis Isten ígérete testet öltött, hiszen jelenvalósága kézzelfoghatóvá lett, feltámadása által pedig minden korban és a világ bármely részén a hitből élő ember megtapasztalhatja Isten ígéréteinek beteljesülését.

